

Jonathan Franzen
Zuiverheid

Band 1

2016
Uitgeverij XL
Zoetermeer

Purity in Oakland

MAANDAG

‘O, schattebout, wat fijn om je even te horen,’ zei de moeder van het meisje. ‘Mijn lichaam verradt me weer eens. Mijn hele leven lijkt soms één lang verraad door mijn lichaam.’

‘Wiens leven is dat niet?’ zei Pip. Ze had de gewoonte opgevat om halverwege haar lunchpauze bij Renewable Solutions haar moeder te bellen. Dit bood even afleiding van het gevoel dat ze niet geschikt was voor haar baan, dat ze een baan had waarvoor geen mens geschikt kon zijn, of dat zij zo iemand was voor wie geen geschikte baan bestond – en na twintig minuten kon ze zonder te liegen zeggen dat ze weer verder moest.

‘Mijn linkerooglid gaat steeds hangen,’ zei haar moeder. ‘Alsof het omlaag wordt getrokken door een gewichtje, weet je wel, het loodje aan een vissnoer of zo.’

‘Nu ook?’

‘Nee, het gaat af en aan. Zou ik de ziekte van Bell hebben?’

‘Geen idee wat de ziekte van Bell is, maar ik weet zeker dat je die niet hebt.’

‘Als je niet eens weet wat het is, lieverd, hoe kun je daar dan zeker van zijn?’

‘Nou, eh, omdat je ook niet de ziekte van Graves had?’

Geen vergrote schildklier? En ook geen melanoom?' Het was niet dat Pip het leuk vond om de spot te drijven met haar moeder, maar hun omgang werd bepaald door wat economen 'moreel wangedrag' noemden, een handige term die ze bij haar studie had opgepikt. Zij was als een bank die te groot was om te mogen omvallen in haar moeders economie, als een werknemer die te belangrijk was om wegens ongepast gedrag ontslagen te kunnen worden. Sommige van haar vriendinnen hier in Oakland hadden ook moeilijke ouders, maar niet zó moeilijk dat ieder gesprek lastige wendingen kende, omdat zelfs de moeilijksten onder die ouders op meer konden terugvallen dan één enkel kind. Pip was voor haar moeder het enige wat ze had, het enige wat ertoe deed.

'Weet je, ik denk dat ik niet eens naar mijn werk kan vandaag,' zei haar moeder. 'Mijn Streven is het enige waardoor ik mijn werk aankan, en ik kom niet met het Streven in harmonie als er een onzichtbaar vissnoerloodje aan mijn ooglid trekt.'

'Mam, je kunt je niet wéér ziek melden. Het moet nog juli worden. Wat als je nu eens echt de griep krijgt of zo?'

'En de mensen zich maar afvragen wat dat voor rare oude vrouw is die hun boodschappen inpakt terwijl haar halve gezicht zowat op haar schouder hangt. Je moest eens weten hoe jaloers ik ben op dat hokje van

jou op kantoor. Hoe heerlijk onzichtbaar je daarin bent.'

'Laten we mijn werkplek nou maar niet gaan roman-
tiseren, mam.'

'Dat is nog wel het ergste van het menselijk lichaam.
Het is zo zichtbaar, zo zíchtbaar.'

Pips moeder mocht dan wel chronisch depressief zijn, gek was ze allerm minst. Ze wist al meer dan tien jaar haar baantje te behouden als inpakster bij de kassa van de New Leaf Community Market in Felton, en als Pip erin slaagde haar eigen manier van denken op te schorten en zich in die van haar moeder te verplaatsen, kon ze haar altijd prima volgen. De enige versiering aan de grijze wandjes van het hokje waarin ze werkte was een bumpersticker: AT LEAST THE WAR ON THE ENVIRONMENT IS GOING WELL. De hokjes van haar collega's hingen vol foto's en knipsels, maar Pip was liever ook niet al te zichtbaar. En ze ging er bovendien van uit dat ze nu elke maand ontslagen kon worden, dus waarom zou ze de moeite nemen het hier gezellig te maken?

'Al nagedacht over hoe je je niet-verjaardag niet wilt vieren?' vroeg ze haar moeder.

'Om je de waarheid te zeggen blijf ik het liefst de hele dag in bed met het dekbed over mijn hoofd. Ik heb geen niet-verjaardag nodig om te beseffen dat ik oud word. Daar zorgt mijn ooglid nu wel voor.'

‘Als ik nou eens een taart voor je bak en bij je langskom om hem samen op te eten? Je klinkt nog depressiever dan anders.’

‘Als ik jou zie, ben ik nooit depressief.’

‘Nou, jammer dan dat ik niet als pilletje verkrijgbaar ben. Een taart gezoet met stevia, lijkt dat je wat?’

‘Ik weet niet. Van stevia krijg ik altijd zo’n raar gevoel in mijn mond, iets chemisch. Je kunt je smaakpapillen niet bedriegen, is mijn ervaring.’

‘Maar suiker heeft ook een nasmaak, hoor,’ zei Pip, wetend dat dit een futiel argument zou blijken.

‘Suiker heeft een zúre nasmaak waar je smaakpapillen geen moeite mee hebben, omdat ze zuurheid gewoon registreren zonder er verder veel werk van te maken. Een smaakpapil is er niet op gebouwd om vijf uur lang het signaal “dit is raar” te moeten geven. Dat is wat mij gebeurde toen ik iets dronk wat met stevia was gezoet.’

‘Maar ik zeg nou juist dat die zuurheid ook blijft hangen.’

‘Als je smaakpapillen vijf uur lang waarschuwingssignalen blijven doorgeven, is er iets goéd fout. Wist je dat als je ook maar eenmaal crystal meth rookt de chemische huishouding van je hersens voorgoed verandert? Zoiets heb ik nou met stevia.’

‘Ik zit hier niet aan een methpijp te lurken, als je dat soms mocht denken.’

‘Ik wil alleen maar zeggen dat ik geen taart hoeft.’

‘Nee, ik bedenk wel een ander soort taart. Sorry dat ik er een voorstelde die vergif voor jou is.’

‘Heb je me niet horen zeggen, schattebout, dat het vergif is. Maar stevia geeft me gewoon...’

‘Een chemisch gevoel in je mond, ja.’

‘Schattebout, ik eet elke taart die je meeneemt. Ik ga heus niet dood van gewone suiker en ik wilde je niet van streek maken, lieverd, toe.’

Geen telefoongesprek was afgerond voor ze elkaar een rotgevoel hadden gegeven. Het grote probleem, in Pips ogen, de wezenlijke tekortkoming waarmee ze te leven had, de vermoedelijke oorzaak van het feit dat ze sowieso nooit iets tot een goed einde kon brengen, was dat ze van haar moeder hield. Medelijden met haar had, met haar meevoelde, een warm gevoel kreeg bij de klank van haar stem; dat ze zich op een eigenaardige, niet-seksuele maar wel liefelijke manier tot haar moeder aangetrokken voelde, zich zelfs bezorgd kon maken om zoiets onzinnigs als een raar gevoel in haar moeders mond. Dat ze haar moeder een beter leven gunde; dat ze het erg vond om haar van streek te maken. Dat haar moeder haar dierbaar was. Dit was het massieve brok graniet in het midden van haar leven, de oorzaak van alle irritatie en sarcasme die ze niet alleen op haar moeder richtte maar de laatste tijd ook, en doorgaans in haar eigen nadeel, op minder voor de

hand liggende mikpunten. Als Pip boos werd, gold die boosheid niet zozeer haar moeder als wel dat brok graniet.

Acht of negen was ze geweest toen de vraag voor het eerst bij haar opkwam waarom alleen háár verjaardag werd gevierd in hun houten huisje in het sequoiabos ten zuiden van Felton in Californië. Op die vraag had haar moeder geantwoord dat zij zelf geen verjaardag had – de enige verjaardag die ertoe deed was die van Pip. Maar Pip was net zo lang blijven drammen tot ze afspraken om met taart de zomerzonnewende te vieren, die ze dan voortaan haar moeders niet-verjaardag zouden noemen. Daarna resteerde nog de vraag hoe oud haar moeder was, maar die had zich beperkt, met een glimlach alsof het een diepzinnige zenspreuk betrof, tot: ‘Ik ben oud genoeg om jouw moeder te zijn.’ ‘Ja, maar hoe oud ben je nu precies?’

‘Kijk eens naar mijn handen,’ zei haar moeder. ‘Als je goed oefent, kun je de leeftijd van vrouwen leren aflezen aan hun handen.’

En dus had Pip, voor het eerst in haar leven, zo leek het, de handen van haar moeder bekeken. De huid op de rug daarvan was niet roze en stevig als die van haarzelf. Het was alsof de botjes en aderen zich omhoogwerkten naar de oppervlakte, alsof de huid terugvloei-de als oeverwater en er dingen op de bodem zichtbaar werden. Hoewel haar moeders haar nog dik was en

erg lang, waren er dorre grijze draden in te zien, en de huid van haar hals deed aan een overrijpe perzik denken. Die nacht kon Pip geen oog dichtdoen van de angst dat haar moeder binnenkort dood zou gaan. Het was de eerste voorbode geweest van haar brok graniet.

Sindsdien was ze de hartstochtelijke wens gaan koesteren dat er een man in haar moeders leven zou komen, en het hoefde niet eens per se een man te zijn, als het maar iemand was die óók van haar moeder zou houden. In de jaren die volgden waren er in haar ogen diverse geschikte kandidaten geweest, zoals: Linda, hun naaste buurvrouw, die ook moeder was en zich eveneens verdiepte in Sanskriet-teksten; Ernie, de slager van New Leaf, die ook veganist was; Vanessa Tong, kinderarts, die in haar vrije tijd een verwoed vogelaarster was en haar innige gevoelens voor Pips moeder tot uiting bracht met pogingen om haar voor deze hobby te winnen; en de met een woeste baard getooide klusjesman Sonny, die zelfs het kleinste karweitje aangreep om een uitgebreide verhandeling te houden over de prehistorische gebruiken van de Pueblo-indianen. Al deze sympathieke San Lorenzo Valley-bewoners hadden hetzelfde in Pips moeder bespeurd als wat voor de jonge Pip een bron van dochterlijke trots vormde: een ongrijpbare hoogbegaafdheid. Je hoefde niet te schrijven om een dichteres te zijn, je hoefde geen

dingen te scheppen om kunstenaars te zijn. Haar moeders spirituele Streven was een kunst op zich – onzichtbaarheidskunst. Tot Pips twaalfde was er geen televisie in hun huisje geweest, noch een computer. Haar moeders enige nieuwsbron was de *Santa Cruz Sentinel*, die ze las voor het dagelijks genoeg haar afkeer van de wereld gerechtvaardigd te zien. Dit was overigens niet zo uitzonderlijk in de Valley. Problematischer was dat Pips moeder zichzelf ook bijzondere kwaliteiten scheen toe te dichten, zich althans gedroeg alsof ze ooit uitermate groots en meeslepend had geleefd, in een pre-Pip-tijdperk waarover ze hardnekkig weigerde te vertellen. Daarom was ze ook niet zozeer beledigd als wel ontzet dat buurvrouw Linda haar kikkers vangende en door zijn mond ademende zoontje Damian op één lijn durfde te stellen met haar volstrekt unieke en volmaakte Pip. Daarom was ze ervan overtuigd dat het zelfbeeld van die arme slager voorgoed aan diggelen zou gaan als ze hem zei dat ze altijd een nare vleesgeur bij hem opsnoof waar niet tegen op te douchen viel. Daarom kwelde ze zichzelf met het bedenken van telkens nieuwe smoesjes om niet met Vanessa uit vogelen te gaan, in plaats van eerlijk te zeggen dat ze vogels eng vond. En daarom hoefde ze Sonny's pickup maar op het padje naar hun huis te zien verschijnen om Pip te laten opendoen en zelf door de achterdeur het sequoiabos in te vluchten. En de reden voor haar

buitensporige kieskeurigheid was Pip. Keer op keer liet ze er geen twijfel over bestaan: Pip was de enige die de toetssteen van haar kritiek kon doorstaan, de enige van wie zij kon houden.

In de loop van Pips adolescentie leidde dit uiteraard tot steeds meer gêne en ergernis. Ze stak gaandeweg zo veel energie in het haten en krenken van haar moeder dat ze geen oog had voor de afbreuk die haar moeders wereldvreemdheid aan haar eigen vooruitzichten deed. Zo was er niemand om haar voor te houden dat haar dromen van een mooie toekomst misschien niet zo eenvoudig te verenigen waren met een universitaire graad die haar een studieschuld van 130.000 dollar zou opleveren. Niemand wees haar erop dat ze bij haar sollicitatiegesprek met Igor, hoofd Acquisitie van Renewable Solutions, beter niet op de door hem voorgespiegelde ‘dertig- tot veertigduizend dollar aan commissie in je eerste jaar alleen’ kon letten, maar op de 21.000 die hij als basissalaris bood – niemand die haar influisterde dat een doorgewinterde verkoper als Igor er wel bedreven in zou zijn om argeloze eenentwintigjarigen een kutbaantje aan te praten.

‘Maar over het weekend nog even,’ zei Pip met een harde ondertoon in haar stem. ‘Ik moet je waarschuwen dat ik over iets wil praten waar jij niet over wilt praten.’

Haar moeder reageerde met een luchtig klinkend lachje